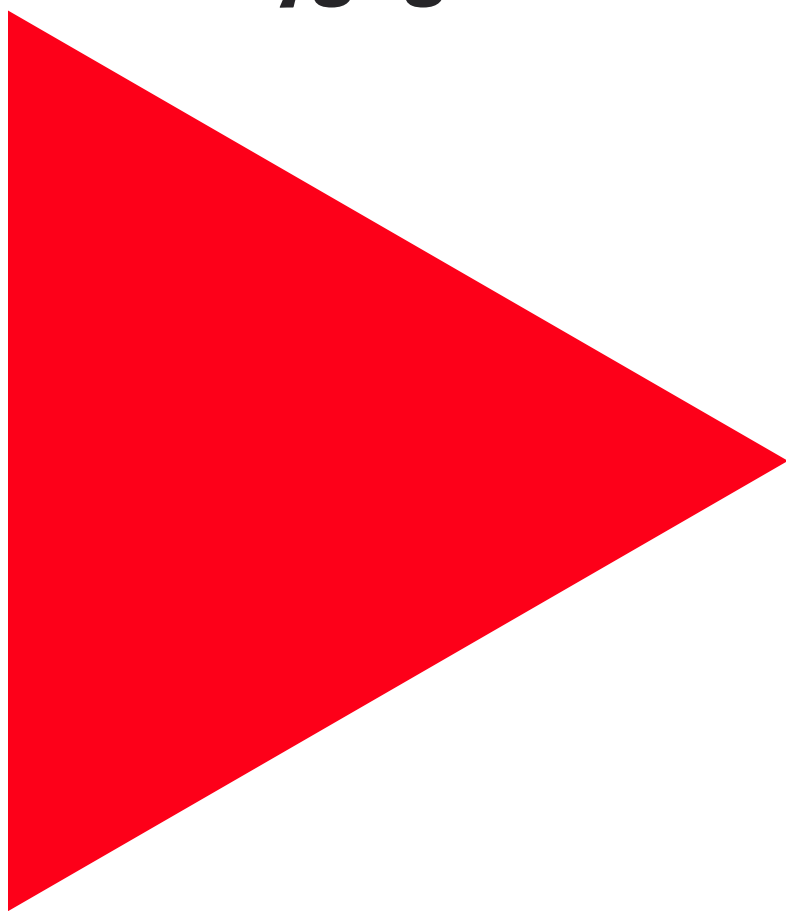

Større rummelighed

Dygtige undervisere

Udgivet på baggrund af seminar i HLFU 15. og 16. april 2005

HLFU
Heltidslærer-foreningen
i Ungdomsskolen

Udgiver:

HLFU - Heltidslærerforeningen i ungdomsskolen
Hauser Plads 20,5.
1127 København K
tlf.: 3311 4466
www.hlfu.dk

HLFU er en landsklub i Landsforbundet af voksen- og ungdomsundervisere (LVU)

Pjecen er udgivet med støtte fra Det kriminalpræventive Råd.

Tekst:

Journalist Berit Andersen, KOMM-a, Nyhavn 16 3.th, 1051 København K (berit@komm-a.dk)

Redaktion:

Lis Særmark-Thomsen
Jan Andreasen, HLFU

Layout:

Medieskolen Lyngby
Jacob Simon & Flemming Persson

Repro og tryk:

TrykBureauet Grafisk produktion a/s 2730 Herlev

Web:

Denne pjece kan hentes fra web-sitet: www.lvu.dk/pjecer

Oplag:

900

Udgivet:

Aug. 2005

Pjecen kan rekvireres på tlf. 3311 4466. Pris 25 kroner inkl. forsendelse.

Kære medlem af HLFU

Dette års debathæfte er igen et resultat af et seminar for medlemmer og HLFU's bestyrelse. Tilsammen repræsenterede deltagerne elleve skoler.

Emnet for seminaret var 'rummelighed'. Og der var inviteret fire oplægsholdere, som alle har et stort kendskab til ungdomsskolernes heltidsundervisning. De forholdt sig til begrebet rummelighed og dets konsekvenser for vores skoleform.

De fire oplægsholdere var:

Georg Busch, projektleder i Frederiksborg Amt, tidligere ledende skolepsykolog i Helsingør Kommune

Henrik Skovdal, konsulent i Kommunernes Landsforening, KL

Sven Erik Schmidt, afdelingsleder på Skibhusskolen i Odense

Jørgen Naut, ungdomsskoleinspektør på Hørning Ungdomsskole, formand for Ungdomsskolelederne og socialdemokratisk byrådsmedlem i Hørning Kommune

Debathæftet er forfattet af journalist Berit Andersen.

Der skal lyde en stor tak til alle deltagerne i seminaret, som har gjort dette hæfte muligt.

På vegne af HLFU's bestyrelse

Jan Andreasen

Maj 2005

Sagt på medlemsseminariet: *»Men når vi nu har slået fast, at folkeskolens nye rummelighed betyder, at eleverne i heltidsundervisningen bliver sværere, så er der kun en vej for jer. Nemlig at I sætter jer i stand til at klare de nye typer af unge. I skal altså dygtiggøre jer og sikre jer, at I har den teoretiske baggrund i orden«.*
Georg Busch.

Deltagende skoler: Brøndby, Helsingør, Hirtshals, Holstebro, Hørsholm, København, Rising, Skanderborg, Slagelse, Vejle, Videbæk

Forord

Tidens ord i skoledebatten er *rummelighed*.

Det var Kommunernes Landsforening, der sidste år tog hul på debatten. Og siden er flere forhold kommet på bordet og har præget dagsordenen.

En ting er, at den danske folkeskole får dumpekarakter i international sammenligning, samtidig med at det er en af verdens dyreste.

En anden ting er, at 25 procent af en ungdomsårgang ingen kompetencegivende uddannelse får. Ligesom det ikke er ualmindeligt, at 25 procent af danske skoleelever på et tidspunkt i løbet af deres skoletid får specialundervisning.

Og så er der det med pengene. Regeringen og kommunerne har som erklæret mål at reducere presset på udgifterne til folkeskolen.

Udviklingen har efterladt mange HLFU-medlemmer i usikkerhed om skoleformer og deres egen fremtid. Og de efterlyser derfor svar på flere spørgsmål. For hvilke konsekvenser får folkeskolens nye rummelighedsbegreb for heltidsundervisningen i den kommunale ungdomsskole?

Og hvis folkeskolens nye rummelighedsbegreb betyder, at den skal give plads til flere af de vanskelige børn og unge, hvem bliver så tilbage til heltidsundervisningen? Og hvordan får man gjort plads til dem?

Pjecen her bygger på et seminar i HLFU, der blev holdt den 15. og 16. april 2005 på kursusejendommen Kystgården ved Nyborg. Til seminaret var inviteret fire oplægsholdere, der alle var blevet bedt om at forholde sig til de tre spørgsmål. Svarene er ingen facitliste, men et oplæg til en debat i medlemskredsen.

Og debatten er nødvendig. For det er 'jeres' unges fremtid, der er på spil – og dermed også jeres egen.

Go' læsning.

Spørgsmål 1:

Får folkeskolens nye rummelighedsbegreb konsekvenser for heltidsundervisningen i ungdomsskolen?

Grisling: *Hvor er vi egentlig på vej hen?*

Plys: *Det ved jeg ikke, men vi skyder en god fart.*

Denne lille ordveksling er ifølge en af oplægsholderne et ganske godt billede på specialundervisningen i Danmark i dag. Der er gået lidt Peter Plys i den, som han siger.

De øvrige oplægsholdere er enige. Og alle fire taler også med en stemme, når de svarer ja på det første spørgsmål.

Oplægsholderne mener, at konsekvenserne af udviklingen allerede har vist sig. For eksempel står det klart, at der i forhold til tidligere er flere elever i heltidsundervisningen, der hører til i den tunge ende. Et andet eksempel er, at man enkelte steder rundt om i landet har lagt heltidsundervisningen sammen med heldagsskolerne.

Men afhængig af om eksperterne ser på sagen fra en kommunalpolitisk, en ledermæssig, eller en psykologisk synsvinkel, er der forskellige bud på, hvad det egentlig er, der sker, og hvad HLFU-underviserne skal stille op med det.

Og her kommer svarene – i den rækkefølge, som oplægsholderne optrådte på HLFU-seminaret.

Henrik Skovdal, konsulent i Kommunernes Landsforening, KL:

En af konsekvenserne af den øgede rummelighed i folkeskolen bliver et krav om at definere klare målgrupper. Det skal præciseres hvem det er, der skal flyttes over i heltidsundervisningen, og hvem der skal blive i folkeskolen.

En anden følge bliver et krav om dokumentation for kvaliteten i heltidsundervisningen. Politikerne vil vide, hvad det er, den kan gøre, og hvilke resultater den opnår.

Den tredje konsekvens bliver behovet for dialog og samarbejde på tværs af for-

valtningssområderne – særligt i relation til det sociale arbejde.

Men inden vi går videre, er det nødvendigt at pointere, hvorfor begrebet rummelighed er så centralt i dagens skoledebat.

Tidligere var der stor modstand mod begrebet. Det er der ikke mere. Til gengæld bliver det misforstået.

Nogle tror for eksempel, at det vil føre til nedlæggelse af specialundervisningen, og at der skal gøres plads til alle de særlige børn i folkeskolens normale klasser. Andre ser begrebet som opfundet til lejligheden af budgetbisserne i KL. Og det er rigtigt. Men det har også en faglig begrundelse.

Det økonomiske aspekt er reelt – hvad enten vi bryder os om det eller ej. For sagen er, at de 'specielle' børn æder det økonomiske råderum, så der ikke er penge til at lave forbedringer på andre områder.

En del af den faglige begrundelse har noget at gøre med, at opfattelsen af normalitet er ændret de senere år. Vi siger, at børnene er blevet 'sværere' og 'tungere'. Men i realiteten er det normalbegrebet, der er blevet indsnævret.

KLs budskab er, at folkeskolen er nødt til at udvikle sig i takt med disse forandringer. Den skal gøre plads til flere forskellige børn og vise en større grad af fleksibilitet.

Når vi taler om den rummelige skole, er det blandt andet i erkendelse af at børn har forskellige måder at lære på. Undervisningen skal derfor tilrettelægges fleksibelt. Vi skal væk fra tids-standardiseringen, og altså bort fra princippet om en time, en lærer og en klasse. Børn arbejder i forskellige tempo og har også uens pausebehov. Derfor vil det være en fordel med mere holddannelse i skolen. Og for hvert hold skal der være en kontaktlærer eller -pædagog.

Det får konsekvenser for lærerne. De skal indgå i team, hvor der i hvert af disse skal findes en socialpædagogisk kompetence. Og klasseværelset skal erstattes af undervisning i flere forskellige rum.

Desuden taler vi om en begrænset adskillelse af ressourcer til almenundervisning og specialundervisning.

Udviklingen har fået KL til at opstille de kommunalpolitiske mål for en rummelig skole:

- En rummelig skole giver børn og unge et fuldt tilfredsstillende udbytte af deres skolegang – i nærmiljøet. Skolerne organiserer undervisningen fleksibelt og differentieret
- En rummelig skole forudsætter, at det enkelte barns behov og forskellighed sættes i fokus. Logbogen for det enkelte barn er et indsatsområde
- Flest mulige børn undervises i almenundervisningen, hvorved antallet af børn i særlige tilbud reduceres. Ressourcerne fra de særlige tilbud omfordes i takt hermed til almenundervisningen.

Sven Erik Schmidt, afdelingsleder på Skibhuskolen i Odense:

Når man taler om folkeskolens nye rummelighedsbegreb, vil jeg hævde, at folkeskolen først på det seneste er blevet mere rummelig. Vi har derimod været det i mange år og skal nu igen til at indstille os på forandringer. Blandt andet skal vi justere os til en anderledes elevgruppe.

For to år siden var eleverne mellem 14 og 18 år. Nu er de mellem 13 og 16. Samtidig kan vi konstatere, at de elever, vi får, er blevet stadig sværere. Det skyldes, at ungdomskulturen har ændret sig. Og nu er vi nødt til at tage konsekvensen. Vi skal derfor gøre os selv mere omstillingsparate og blive hurtigere til at tilpasse os.

Jørgen Naut, ungdomsskoleinspektør på Hørning Ungdomsskole, formand for Ungdomsskolelederne og socialdemokratisk byrådsmedlem i Hørning Kommune:

Når vi lige nu taler om rummelighed både her og der, er det blandt andet fordi vi har måttet konstatere, at vi i Danmark ikke har været gode til at hjælpe unge med et særligt behov. Det kan man læse ud af flere undersøgelser. For eksempel kan vi se, at vi i dag har den samme procent-andel unge uden ungdomsuddannelse som i 1970, og at vi også stadig har det samme antal kriminelle.

En anden undersøgelse fra 1992 nåede frem til, at 80 procent af en børneårgang er normale, 15 procent viser tegn på lettere omsorgssvigt og 5 procent kommer fra familier med meget alvorlige omsorgssvigt.

Vi, der arbejder med heltidsundervisningen, har allerede konstateret, at "vores" elever er anderledes end tidligere. Oprindeligt var heltidsundervisningens målgruppe de 15 procent af ungdomsårgangen. På det seneste er vi imidlertid begyndt at få elever fra den tungere 5-procents gruppe. Nogle af dem kan vi rumme. Men ikke alle. Vi skal passe på ikke at ende som det eneste tilbud for disse unge.

Så når man spørger, om folkeskolens nye rummelighedsbegreb får konsekvenser for heltidsundervisningen, er svaret ja. Blandt andet fordi både folkeskolen og efterskolerne er blevet bedre til at rumme elever med særlige behov.

Når det er sagt, kan man godt frygte, at folkeskolen får problemer. For det er

vanskeligt at se, hvordan den kan forene kravene til større rummelighed med krav om øget faglighed og forældrenes deraf følgende mindre tolerance over for klassens 'Brian'.

Og der er gode grunde til også at være bekymret for heltidsundervisningen. Alene på grund af økonomien. I nogle områder er ungdomsskolernes heltidsundervisning blevet for dyr, hvilket har ført til overvejelser om sammenlægning af den og heltidsskolerne. Man kan frygte, at det kommer til at gå lige sådan mange andre steder i landet.

Nu hvor kommunerne får det fulde ansvar for alle børn og unge, kan resultatet af det hele nemt vise sig at blive, at opgaven med de vanskelige børn bliver udbudt i licitation. Og så er det hvem, der kan gøre det bedst og billigst.

Georg Busch, projektleder i Frederiksborg Amt, tidligere ledende skolepsykolog i Helsingør Kommune:

Der er ingen tvivl om, at betingelserne for heltidsundervisningen forandrer sig. På flere måder er de allerede ændret. For eksempel siger loven, at heltidsundervisningen er for skoletrætte børn, men den holder ikke længere. Det er i vid udstrækning andre typer af elever.

Og så er det et faktum, at mens det for nogle år siden var 12 procent af folkeskolens børn, der på et tidspunkt i løbet af deres skolegang blev udskilt til specialundervisning, så er det i dag 20 procent. Nogle kommuner er endda oppe på 50 procent.

Af statistikkerne kan vi se, at stigningen i antallet af udskilte børn er sket i gruppen med adfærds- og psykiske vanskeligheder. Den dækker over børn med DAMP (eller ADHD), autisme og socio/emotionelle vanskeligheder. På dette område er der tale om en himmelflugt i antallet, og det er især autisterne, der trækker op. For eksempel i Frederiksborg Amt er antallet af børn med autisme steget med 700 procent.

Det mærkelige er, at det ifølge statistikkerne ikke har medført flere elever i heltidsundervisningen. Tallene viser nemlig, at der på landets 91 ungdomsskoler med heltidsundervisning har været et nogenlunde stabilt antal elever, med tendens til et lille fald de senere år. Vi må altså konkludere, at der er flere af de vanskelige børn, der bliver i folkeskolerne, eller som går på gaden.

Spørgsmålet er imidlertid, hvorfor der udskilles flere børn til specialundervisning i dag i forhold til tidligere? For stigningen kan nemlig kun delvis forklares med det øgede fødselstal. Andre grunde kan være:

- der fødes flere børn med alvorlige handicap
- større krav fra forældre til special-tilbud frem for integrering
- tidlig indsats
- den diagnosticerende kultur
- lovgivningen
- de-fokusering
- den individualistiske kultur
- den opbrudte dag
- tidsstudiekulturen
- usikkerheden hos forældrene over for opdrager-rollen.

Endelig er der den mulighed, at man i dag definerer begreberne det almene, det normale og det særlige anderledes end tidligere. Derfor er der behov for en afklaring af disse begreber på ny.

Men når vi nu har slået fast, at folkeskolens nye rummelighed betyder, at børnene i heltidsundervisningen bliver sværere, så er der kun en vej frem for underviserne. Nemlig at I sætter jer selv i stand til at klare de nye typer af børn. I skal altså dygtiggøre jer og sikre jer, at I har den faglige og teoretiske baggrund i orden.

En anden konsekvens er, at I skal arbejde mere vidensbaseret. Det vil sige, at I skal synliggøre jeres arbejde og dokumentere resultaterne af det. Prøv at finde ud af, hvilke forsknings-resultater, der allerede eksisterer. Og gør så det, som der viser sig at virke.

En ekstra god begrundelse for at arbejde på den måde er, at det simpelthen vil være nødvendigt af hensyn til jer selv. I brænder ud, hvis I kun bruger jer selv.

Og så skal I sælge jer selv, blandt andet ved at *brande* jeres indsats som rummeligheds-skabende og dermed både forebyggende og billig. Ikke mindst set på baggrund af, at "jeres" børn kan udvikle sig til at kræve behandling og eventuel anbringelse. Samtidig skal I gøre alt for, at entreen hos jer ikke sker over et magisk dørtrin, hvor der ingen vej tilbage er. Det vil sige, I skal tænke i retning af mellem-perioder, sådan at børnene kan være hos jer også kun i kortere perioder, og med en kontakt og et ansvar, der hvor barnet kom fra.

Desuden er I nødt til at tænke i struktur. I befinder jer midt mellem den sociale forvaltning og undervisnings området. Derfor er det oplagt, at det er jer, der age-

rer spydspidser for at danne et fælles forum mellem de to forvaltninger. Og kom så ud af huset. Ud og danne netværk med andre i kommunen, for eksempel OBS-klinikkerne og heldagsskolerne. I skal optræde med stor kompetence og som hjælpere. Og alt sammen i forebyggelsens navn. Og tag gerne selv initiativet.

I skal fungere som det man kalder den lærende organisation. I fremtiden vil der blive lagt stor vægt på dokumentation og fremvisning af konkrete resultater, der viser, hvad der virker. Og vel at mærke ikke på sladderbasis. I skal give feedback og kunne legitimere, hvad I gør.

Sidst men ikke mindst skal I også tænke strategisk i ledelse og magt. I skal slå på, at heltidsundervisningen er så vigtig, at jeres ledere bør indgå i det kommunale ledelsesteam.

Spørgsmål 2:

Hvilke elevtyper skal kunne rummes i fremtidens heltidsundervisning?

Det skal enhver, der kan få noget ud af det. Og alle, som HLFU-underviserne kan magte.

Det betyder blandt andet, at ungdomsskolens heltidsundervisning skal gøre sig klar til nogle af de tungere elever. Ligesom de skal være parate til at rumme mere end en slags elever.

Så langt er oplægsholderne enige. Og de kommer med forskellige bud på, hvilke målgrupper, der er. En er de potentielle behandlingskrævende, en anden nydanskerne og en tredje de urolige piger. Desuden kan det diskuteres, om man skal udvide gruppen aldersmæssigt.

Henrik Skovdal, konsulent i Kommunernes Landsforening, KL:

Svaret på spørgsmålet er: Dem, der har udbytte af det!

Men også dem, I som undervisere i heltidsundervisningen kan gøre en forskel for. Dem, der har brug for det alternative læringsmiljø og en ny start. Og så dem, I har kompetencen og netværket til at håndtere.

Vi taler altså IKKE om de behandlingskrævende fra de nuværende, "tunge" amtslige tilbud.

Realiteten er nemlig, at heltidsundervisningen i dag får en del elever, som ikke hører hjemme der, fordi de faktisk er behandlingskrævende. De er fejlplacerede.

I en undersøgelse er eleverne selv blevet spurgt om deres behov. Her viser det sig, at det, de har brug for, er andre lærere og et andet undervisningstilbud. Og det er lige netop det, I som HLFU-undervisere skal slå på, altså at I kan tilbyde et anderledes undervisningsmiljø og mere tværfagligt samarbejde. I skal også lægge vægt på, at I er et skoletilbud og ikke et behandlingstilbud. Det betyder ikke, at I skal være mere ensrettede end i dag. Men som sagerne står, er I pisket til at tage diskussionen om, hvilke typer af elever I vil have fremover. Ellers dræber I jer selv.

Sven Erik Schmidt, afdelingsleder på Skibhuskolen i Odense:

Ifølge loven er heltidsundervisningen beregnet på dem, der ikke kan rummes i folkeskolen af den ene eller anden grund. Jeg vælger at tolke det sådan, at det er et spørgsmål om, hvorvidt de andre elever kan rumme personen, og om samværet er skadeligt.

Efter min mening skal heltidsundervisningen også rumme elever, der er med til at løfte opgaven. Heltidsundervisningen må ikke kun være for de voldelige, kriminelle, misbrugerne og unge fra specialundervisningen.

Vi skal med andre ord etablere en mere 'bred' skole til dem, de andre ikke vil lege med. Og det betyder, at vi i fremtiden ikke kun skal have en slags elever.

Jørgen Naut, ungdomsskoleinspektør på Hørning Ungdomsskole, formand for Ungdomsskolelederne og socialdemokratisk byrådsmedlem i Hørning Kommune:

Når vi taler om, hvilke elever vi skal gøre plads til i fremtiden, vil jeg sige: Alle vi kan magte. Og tilføj: Afhængig af ressourcer.

Konkret vil jeg mene, at nydanskerne er en ny stor målgruppe for heltidsundervisningen i ungdomsskolen. I hjælpen til dem ligger en kæmpeopgave, som vi er de rigtige til at påtage os.

Desuden kan man diskutere, om målgruppen for heltidsundervisningen rent aldersmæssigt skal være anderledes fremover.

Georg Busch, projektleder i Frederiksborg Amt, tidligere ledende skolepsykolog i Helsingør Kommune:

Inden vi går videre til at snakke om, hvilke elevtyper, vi skal kunne rumme i fremtiden, er vi nødt til at præcisere begrebet rummelighed.

Definition: Et barn kan betragtes som inkluderet/rummet, hvis det undervises fysisk nærmere sit normalmiljø end et alternativt specialiseret.

Det fører til opstillingen af en række kvalitetskrav til det, man kan kalde rummeligheds-handlinger:

- rent fysisk skal barnet undervises i et 'alment' miljø
- barnet er en del af det naturlige sociale fællesskab på en umiddelbar og værdig måde
- barnets tarv skal være i centrum, og dets egen oplevelse skal være præget af accept og meningsfuldhed
- omgivelserne skal bøje sig mod det rummede barn for at imødekomme dets særlige behov

Generelt vil jeg sige, at rummelighedsbegrebet i dag er intensiveret, forstået på den måde at der er flere, der skal rummes. Og det er der lige så mange løsninger på, som der er kommuner.

For jer er konsekvensen ganske klar, nemlig at jeres elever vil have større vanskeligheder. Desuden kan det forudsiges, at I får flere piger. Ligesom der vil være gode argumenter for, at I skal rumme unge med ADHD.

Spørgsmål 3:

Hvilke tiltag kan øge rummeligheden i fremtidens heltidsundervisning?

Det mest oplagte svar på dette spørgsmål kan, efter alle eksperternes indlæg at dømme, formuleres med tre ord: Synlighed, synlighed og synlighed.

Et andet entydigt svar lyder: Dokumentation.

Det vil sige, skolen og dens undervisere skal fortælle om sig selv og skildre sine succeser, samtidig med at man benytter opfølgning og statistikker til at vise, at det virker.

Imidlertid står det også klart, at med nye elevtyper – og især flere vanskelige

elever – vil uddannelse af underviserne være en vigtig forudsætning for, at den øgede rummelighed kan lykkes.
Ligesom der må stilles krav til politikerne om at begrunde deres ønsker.

Men som det fremgår af eksperternes indlæg, er svaret på spørgsmålet langt mere mangfoldigt end som så.

Henrik Skovdal, konsulent i Kommunernes Landsforening, KL:

Heltidsundervisningens største problem er, at folk ikke ved, hvad I laver. Derfor skal I ud og reklamere for jer selv. I skal berette, hvad det er, I kan og er gode til. Gør opmærksom på jeres resultater. Fortæl solstrålehistorierne om de børn, I 'redder'. Fortæl den gode historie om, hvordan det går dem, der forlader jer og følg op på det tre-fire år efter.

Alt dette er nødvendigt, fordi vi med de nye storkommuner formentlig får nogle nye forebyggende tilbud, vi ikke har set før. Desuden har Kommunernes Landsforening længe talt for en strukturel organisering af arbejdet med børn og unge, hvor man får et bedre samspil mellem det sociale og behandlingsmæssige og det indlæringsmæssige. For eksempel ved at etablere fælles visitation mellem de sociale tilbud og undervisningstilbudene, fælles ledelse samt lokalområder med ansvar for alle almen- og specialopgaver omkring børn og unge. Det er alt sammen noget, der sætter jer under pres. Og alt sammen gode grunde til, at I skal gøre meget ud af – fra nu af – at sælge jer selv rigtig godt. Og det handler altså først og fremmest om synlighed på alle niveauer - og dokumentation.

Sven Erik Schmidt, afdelingsleder på Skibhuskolen i Odense:

Rummelighed skabes ved at blive mere bevidst om, hvad man er god til. Samtidig skal man holde sig for øje ikke at skabe nogle alt for specielle institutioner til specielle børn. Det er vigtigt at blande grupperne og give eleverne en oplevelse af, at der er plads til alle.

En rummelig skole er en, hvor man ved, hvad man er god til, og kan fortælle omgivelserne, om baggrunden for succesen. Derfor skal vi melde ud, hvad vi kan, så andre kan fortælle det videre. Vi skal ikke prale, men blot fortælle vores historier med klare og forståelige eksempler.

Jørgen Naut, ungdomsskoleinspektør på Hørning Ungdomsskole, formand for Ungdomsskolelederne og socialdemokratisk byrådsmedlem i Hørning Kommune:

Det, der skal til er, at bevare viljen og troen på, at det kan lykkes. Og så at sikre kvaliteten af det vi gør, ved at styrke medarbejdernes kvalifikationer. Uddannelse af lærerne er det centrale. Og så at inddrage dem i den proces, der er i gang. Desuden er det en klar forudsætning for heltidsundervisningens overlevelse, at den kan operere inden for nogle gode rammer og med en god økonomi.

Georg Busch, projektleder i Frederiksborg Amt, tidligere ledende skolepsykolog i Helsingør Kommune:

Indsatsen for at øge rummeligheden i heltidsundervisningen skal være bred og mangfoldig. De vigtigste konkrete tiltag er:

- selvforvaltning. En høj grad af selvforvaltning er at foretrække, samtidig med at der udvikles lokalt tilpassede undervisningsformer
- effektivitet. En fleksibel organisering giver den højeste effektivitet – hurtigere reaktionsevne, mindre spildtid
- tidlig indsats. En tidlig og forebyggende indsats synes mest effektiv
- specialisering. Der er skift i retning af at dele faglig specialpædagogisk indsats og indsats over for adfærd, dels i organiseringsformer, dels på undervisere
- team-samarbejde, hvor lærere understøtter hinandens stærke og svage sider
- at specialundervisningslærere virker som konsulenter ved sparring med og supervision af faglærere
- dannelse af hold inden for klassen kan afløse megen traditionel specialundervisning
- holddannelse på tværs. Tværgående hold kan støtte såvel svage som stærke elever
- en-til-en undervisning. Ved blandt andet læsekurser kan en kort, koncentreret indsats uden for klassen være mest effektiv
- differentierende tilbud erstatter specialundervisningen inden for samme ressource-ramme
- nødvendig segregering. Over for et lille antal elever (nogle få procent) er en segregeret løsning hensigtsmæssig og rigtig.

Hertil kommer hvad politikerne kan gøre. De skal sætte rummelighed på dagsordenen og sige til skolerne, hvad de ønsker.
Omvendt skal I også stille krav til politikerne. Kræv at de tager stilling til, om de vil have rummelighed, fordi det er godt for børnene, eller fordi det er nødvendigt af hensyn til økonomien.

Litteraturliste

Skolens rummelighed

Mogens Hansen, Billesøe & Baltzer

Pubertet - et problem i Ungdomsbilleder i en brydningstid

Karen Vibeke Mortensen, Gyldendals Pædagogiske Bibliotek

Gruppenanalytisk psykoterapi

Reitzel 1994

Misundelse og taknemmelighed

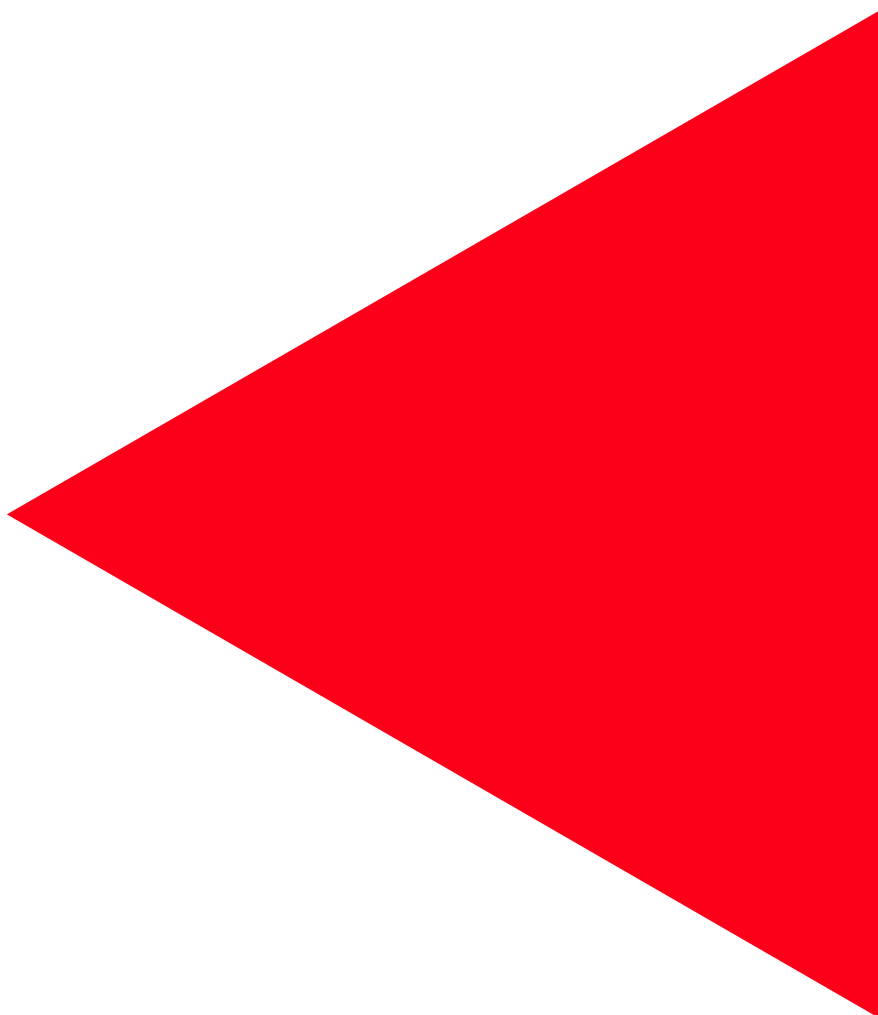
Melanie Klein, Reitzel 1990

Familieterapi

Salvador Minuchin et. al., Socialpædagogisk bibliotek

Erfaringer i grupper

Wilfred Bion, Reitzel 2002

HLFU
Heltidslærer-foreningen
i Ungdomsskolen

HLFU - Heltidslærerforeningen i ungdomsskolen
Hauser Plads 20,5.
1127 København K
tlf.: 3311 4466
www.hlfu.dk